

Tomasz Jarocki

Polityka konkurencji w Polsce w okresie transformacji gospodarczej

Acta Scientifica Academiae Ostroviensis nr 1, 98-118

1998

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

TOMASZ JAROCKI

POLITYKA KONKURENCJI W POLSCE W OKRESIE TRANSFORMACJI GOSPODARCZEJ

1. WPROWADZENIE

Przełom lat osiemdziesiątych i dziewięćdziesiątych w Polsce to okres ogromnych zmian zarówno w sferze politycznej jak i gospodarczej. Zmiana systemu politycznego pociągnęła za sobą nieuchronnie przemiany w całej gospodarce kraju. Budowa od 1990 roku gospodarki rynkowej zupełnie zmieniły cele i sposoby gospodarowania. Rachunek ekonomiczny i wolność gospodarowania stały się podstawowymi wyznacznikami nowej rzeczywistości.

Zmiany w gospodarce mogą pociągać za sobą także wiele niekorzystnych zjawisk. Otwarcie gospodarki zarówno na świat, jak też możliwość powstawania i rozwoju podmiotów prywatnych wymusiło na władzy ustawodawczej dokonanie licznych zmian w obowiązujących przepisach, które z jednej strony umożliwiłyby i ułatwiły rozwój produkcji oraz wymiany handlowej, z drugiej zaś przeciwdziałały pojawianiu się podmiotów, które swoją działalnością zakłócałyby jej poprawnego rozwój. Jedną z najważniejszych dziedzin prawa, które musiało zostać dostosowane do nowej rzeczywistości było prawo konkurencji.

2. KONKURENCJA JAKO NIEODZOWNY WARUNEK WSPÓŁCZESNEJ GOSPODARKI ŚWIATOWEJ

Przed omówieniem zmian, jakie zostały wprowadzone w Polsce, należy skoncentrować się na samym pojęciu konkurencji, a także przedstawić dotychczasowe przepisy obowiązujące w Polsce. Konkurencja to rywalizacja interesów wielu przedsiębiorstw, która powoduje powstanie współzawodnictwa między nimi. Celem tego współzawodnictwa jest przyciągnięcie do siebie klienteli przez zaoferowanie jej korzystniejszych warunków cenowych, jakościowych i innych. W ten sposób oferent zwiększa swoje obroty i zysk, a klient może nabyć towar lub usługę na

dogodnych dla siebie warunkach.¹ Pojęcie konkurencji uzasadnia jej istnienie, natomiast polityka konkurencji wykorzystuje dorobek teorii konkurencji w praktyce gospodarczej. Politycy gospodarczy, decydując o ważnych sprawach dotyczących całej gospodarki, poszczególnych sektorów oraz konkretnych przedsiębiorstw, posługują się narzędziami oferowanymi przez teorię konkurencji.²

Konkurencja jako proces zaistniała dopiero po rewolucji przemysłowej w Anglii. Odejście od manufaktury i rozwój produkcji przemysłowej zapoczątkował erę nadprodukcji na świecie. Wzrastające możliwości produkcyjne, postęp technologiczny stworzyły sytuację, w której popyt na różnorodne dobra jest znacznie niższy od możliwości wytwórczych współczesnego świata. Konsekwencją znacznie mniejszego zapotrzebowania na towar jest dość duże ograniczenie zysków przedsiębiorców. Chcąc odgrywać znaczącą rolę na rynku starają się stosować różnorodne rozwiązania, mające na celu maksymalizację zysku. Nad tym, by działania te były zgodne z regułami konkurencji ustalonymi w prawodawstwie danego kraju czuwają odpowiednie powołane do tego celu organy.

3. KSZTAŁTOWANIE SIĘ POLSKIEGO PRAWA KONKURENCJI W OKRESIE MIĘDZYWOJENNYM

Po raz pierwszy o ochronie konkurencji i zwalczaniu praktyk monopolistycznych można mówić wraz z odrodzeniem państwowości polskiej. Pierwszym jej przejawem była ustawa z 2 sierpnia 1926 roku o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji.³ W początkowym okresie jej funkcjonowania nastąpiło szereg poprawek skutkiem czego było ogłoszenie jednolitego tekstu ustawy w 1930 roku. Uzupełnieniem powyższego dokumentu były również przepisy rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 27 października 1927 roku o zakazie zawierania umów lawinowych.⁴ Dużo większym problemem który musiał być rozwiązany

¹Por. Jan Galster, Cezary Mik: *Podstawy europejskiego prawa wspólnotowego*, Wydawnictwo Comer, Warszawa 1996, s.294.

² Tomasz. Przybyciński: *Zagadnienie transformacji systemowej a proces alokacji kapitału przez sektor bankowy*, szerzej patrz w: T. Przybyciński: *Wprowadzenie do teorii i polityki konkurencji*, Szkoła Główna Handlowa, Warszawa 1997, s. 49.

³ Dz. U. Nr 56, poz. 467.

⁴ Zob. Cezary Kosikowski, Tadeusz Ławicki: *Ochrona prawna konkurencji i zwalczania praktyk monopolistycznych*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1994, s.28, Dz. U. Nr 101, poz. 890.

było stworzenie prawa zwalczającego nielegalną koncentrację podmiotów gospodarczych, a przez to uniemożliwianie swobodnego rozwoju konkurencji na terenie kraju. Ustawa o kartelach została uchwalona 28 marca 1933 roku.⁵ Przewidywała ona obowiązek rejestrowania umów w rejestrze kartelowym i dawała prawo rządowi do występowania do sądu kartelowego o rozwiązanie umów szkodliwych dla interesów państwa. Znaczenie sądu znacznie zmalało już w kilka lat później, gdy na skutek nowelizacji ustawy z 27 listopada 1935 roku Minister Przemysłu i Handlu miał możliwość rozwiązania umów kartelowych bez odwoływania się do sądu. Na uwagę zasługuje także fakt uchwalenia w dniu 13 lipca 1939 roku ustawy o porozumieniach kartelowych, która wobec wybuchu wojny nie weszła w życie.⁶ Wymieniając najważniejsze akty prawne, w których zawarto przedstawianą problematykę nie można zapomnieć o przepisach prawa handlowego, które weszły w życie w 1934 roku.

4. KONKURENCJA W GOSPODARCE CENTRALNIE PLANOWANEJ

Zakończenie drugiej wojny światowej przyniosło w Polsce szereg zmian zarówno w dziedzinie polityki, jak i ekonomii. Rozpoczął się proces budowy gospodarki socjalistycznej, co miało swe odzwierciedlenie także w podejściu państwa do tworzenia skutecznego prawa związanego ze zwalczaniem zarówno praktyk monopolistycznych jak i nieuczciwej konkurencji. Nastąpiła ogromna zmiana w postrzeganiu roli i funkcji wolności gospodarczej w funkcjonowaniu gospodarki.

Wolność gospodarczą można zdefiniować jako zjawisko społeczne, które podlega określonej organizacji i regułom postępowania, a także oddziaływaniu (interwencji) ze strony państwa.⁷ Najpełniej regulacje te zostały zaprezentowane w uchwalonej 22 lipca 1952 roku Konstytucji PRL. W rozdziale II dotyczącym Ustroju Społeczno - Gospodarczego w artykule 11, ust. 1 stwierdza się: „Podstawę ustroju społeczno-gospodarczego Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej stanowi socjalistyczny system gospodarczy, oparty na uspołecznionych środkach produkcji i socjalistycznych stosunkach produkcji”. Ponadto w pkt. 4 cytowanego artykułu stwierdzono, iż „Państwo posiada monopol handlu zagranicznego”.⁸ Już od końca lat czterdziestych nastąpiło wyraźne

⁵ Dz. U. Nr 31, poz. 270, zm. 1935 Dz. U. Nr 86, poz. 529.

⁶ C. Kosikowski, *op. cit.* s.48.

⁷ Szerzej: Cezary Kosikowski: *Wolność gospodarcza w prawie polskim*, Państwowe Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 1995, s. 19.

⁸ Tekst Konstytucji na podstawie aktu obowiązującego w dniu 22 lipca 1983 roku

zróznicowanie własnościowe sektorów gospodarczych. Podstawą funkcjonowania stał się system uspołeczniony (państwowy i spółdzielczy), którego funkcjonowanie poddano odrębnym przepisom prawnym.⁹ Powstanie i rozwój gospodarki centralnie planowanej oraz uprzywilejowana pozycja podmiotów uspołecznionych zupełnie zmarginalizowała rolę sektora prywatnego, który miał pewne jednak ograniczone możliwości działania (szczególnie po 1956 roku). Dominacja sektora państwowego i centralne planowanie nie sprzyjały tworzeniu prawa ochrony wolnej konkurencji. Główną przesłanką do takiego stwierdzenia jest fakt, iż w istniejących warunkach nie mogło być możliwości do konkurowania, a istnienie monopolu jest charakterystyczną cechą gospodarki socjalistycznej.

Do połowy lat osiemdziesiątych Polska nie miała żadnych przepisów regulujących koncentrację produkcji. Ostatnim aktem prawnym, który dotyczył tego problemu była ustawa z 13 lipca 1939 roku. W okresie PRL istniały natomiast przepisy o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji. Opierały się one na wspomnianej wcześniej ustawie z 2 sierpnia 1926 roku o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji. O jej marginalnym znaczeniu świadczy fakt, iż wprowadzone w 1969 roku zasady kodeksu karnego uchylili prawnokarną część ustawy. Jej przepisy zaczęły odgrywać jakąkolwiek wagę dopiero wraz z transformacją gospodarki. Wobec rozbieżności zdań o jej obowiązywaniu w 1991 roku Trybunał Konstytucyjny orzekł, iż normy ustanowione ustawą są nadal prawomocne.¹⁰ Formułowała ona katalog czynów nieuczciwej konkurencji. Obejmował on: przejmowanie klientów, wprowadzanie klientów w błąd co do tożsamości przedsiębiorcy, podszywanie się pod obcą firmę, zawieranie tzw. umów lawinowych, na podstawie których sprzedaż towaru uzależniano od zapewnienia sprzedającemu pewnej liczby odbiorców, czyny sprzeczne z dobrymi obyczajami, m.in. podawanie nieprawdziwych wiadomości o przedsiębiorstwie, przejmowanie pracowników lub podżeganie ich do niewypełnienia obowiązków służbowych, wyjawianie tajemnicy przedsiębiorstwa, przejmowanie nazw dla oznaczenia towaru.¹¹ Mimo 65 lat od jej uchwalenia nie straciła wiele na aktualności. Przed ustawodawcą zarysował się jednak problem jej rozszerzenia (w szczególności o prawa

⁹ C. Kosikowski, *op. cit.*, s.38.

¹⁰ Marek Mozgawa: *Zwalczanie nieuczciwej konkurencji środkami prawa karnego*, Info-Trade, Gdańsk 1997, s.13.

¹¹ Szerzej: C. Kosikowski, *op. cit.*, s.30.

konsumentów) i dostosowania do obecnych warunków gospodarczych. Nowa ustawa weszła w życie 8 stycznia 1994 roku.¹²

5. TWORZENIE PRAWA KONKURENCJI NA PRZEŁOMIE LAT 80-TYCH I 90-TYCH

Sytuacja ta zaczęła się zmieniać po roku 1980, w czasie wprowadzania reformy systemu gospodarczego. Pierwszą próbą choć częściowego uregulowania prawa konkurencji była ustawa z 28 stycznia 1987 roku o przeciwdziałaniu praktykom monopolistycznym w gospodarce narodowej.¹³ Było to pierwsze unormowanie prawne, które w myśl artykułu 1 regulowało zasady przeciwdziałające praktykom monopolistycznym, stosowanym przez jednostki gospodarcze oraz przez ich zrzeszenia i związki, które wywoływały skutki na terenie PRL. Cechą charakterystyczną ustawy dla gospodarki centralnie planowanej było uprawnienie Rady Ministrów do stosowania wyłączeń w drodze rozporządzenia. Działania te mogły dotyczyć jednostek gospodarczych wykonujących uprawnienia wynikających z określonego przepisami prawa monopolu oraz z zasad reglamentacji obrotu towarowego, a także określonej dziedziny działalności gospodarczej, ze względu na szczególnie interes gospodarki narodowej. Do przestrzegania ustawionego prawa zobowiązano Ministra Finansów oraz stworzono Radę do Spraw Przeciwdziałania Praktykom Monopolistycznym. W ustawie zawarto wykaz zakazanych praktyk monopolistycznych, obowiązek zgłaszania zamiaru połączenia jednostek gospodarczych oraz określono odpowiedzialność w razie naruszenia niniejszych przepisów. Mimo swego ułomnego charakteru stanowiła podstawę do uchwalonej trzy lata później ustawy o przeciwdziałaniu praktykom monopolistycznym.

Najważniejsze jednak znaczenie miało uchwalenie 23 grudnia 1988 roku wielokrotnie później modyfikowanej ustawy o działalności gospodarczej.¹⁴ Jego znaczenie wynika z wprowadzenia zupełnie odmiennego spojrzenia na problem podejmowania działalności gospodarczej. Ustawowa koncepcja wolności gospodarczej zaczęła polegać na obejmowaniu tym mianem nie tylko podejmowaniu i prowadzeniu działalności gospodarczej lecz także dokonywanie i

¹² Od 1 stycznia 1995 roku zaczął obowiązywać art. 28 dotyczący reklamy wyrobów tytoniowych w radiu i telewizji.

¹³ Dz. U. Nr 3, poz. 18.

¹⁴ Dz. U. Nr 41, poz. 324.

czynności i zadań, które nie są przez prawo zabronione. W zespole swobód wymienionych ustawą znajdują się także: swoboda zatrudniania przez podmiot gospodarczy nieograniczonej liczby pracowników i swoboda dobrowolnego zrzeszania się pracowników.¹⁵

O wolności gospodarczej można jednak dopiero mówić po zmianie konstytucji, która miała miejsce 29 grudnia 1989 roku. W nowym brzmieniu art. 6 stwierdzał iż Rzeczpospolita Polska gwarantuje swobodę działalności gospodarczej bez względu na formę własności. Ograniczenie tej swobody mogło nastąpić jedynie w ustawie.

Zmiana konstytucji zbiegła się w czasie z wprowadzeniem od 1 stycznia 1990 roku programu stabilizacji gospodarczej, która stopniowo doprowadziła do urealnienia kosztów produkcji i cen produktów oraz uregulowania wielkości popytu. W bardzo krótkim czasie rynek sprzedawcy tak charakterystyczny dla gospodarki centralnie planowanej został zastąpiony rynkiem nabywcy. Liberalizacja handlu zagranicznego spowodowała ogromny napływ towarów do Polski. Wymusił on na krajowych producentach zmianę dotychczasowego podejścia do odbiorców oraz restrukturyzację produkcji. Zastosowanie tzw. terapii szokowej oznaczało odstąpienie od dotowania przedsiębiorstw, wprowadzenie realnej stopy oprocentowania kredytów, wprowadzenie wymienialności złotego po określonym i stabilnym kursie oraz pozostawienie decyzji produkcyjno - ekonomicznych w gestii organów przedsiębiorstwa.¹⁶ Rozpoczęła się stopniowa prywatyzacja przedsiębiorstw państwowych oraz tworzenie nowych podmiotów gospodarczych, będących w całości własnością podmiotów prywatnych. Czynniki te w dużym stopniu przyczyniły się do rozwoju i ukształtowania konkurencji w Polsce. W rządowym programie rozwoju konkurencji w latach 1991 - 93, przyjęto iż celem rozwoju konkurencji jest tworzenie warunków dla rynkowej regulacji podaży, popytu i cen. Program ten za punkt wyjścia przyjął szerokie rozumienie istoty procesu konkurencyjnego. Na proces ten składa się konkurencja bezpośrednia, czyli rywalizacja między podmiotami działającymi na rynku oraz potencjalna - konkurowanie o rynek. Za główną przeszkodę w realizacji tego programu uznano niedorozwój stosunków rynkowych w gospodarce. Do najważniejszych z nich zaliczono:

¹⁵C. Kosikowski, *op. cit.*, s.49.

¹⁶Szerzej: Anna Fornalczyk: *Polityka konkurencji w procesie transformacji gospodarczej*, Biuletyn Urzędu Antymonopolowego, wrzesień 1993, s.4.

- nadmierną koncentrację produkcji, decydującą o wysokim stopniu monopolizacji poszczególnych segmentów rynku;
- zawiły i mało stabilny system regulacji prawnych;
- dominację własności państwowej, której towarzyszyło niewielkie zainteresowanie pracowników poprawą efektywności gospodarowania;
- relatywnie niewielkie i zatimizowane zasoby wewnętrznych oszczędności;
- niedostatek kadr posiadających umiejętności kierowania przedsiębiorstwami w warunkach gospodarki rynkowej;
- niedostatek nowoczesnej techniki i technologii wytwarzania oraz świadczenia usług.¹⁷

Bardzo duży wpływ na kształtowanie polskiego prawa konkurencji miało otwarcie Polski na świat zarówno gospodarcze jak i polityczne. Budowa gospodarki rynkowej poparta była dążeniami do wejścia w struktury europejskie. Umowy stowarzyszeniowe z państwami Wspólnoty Europejskiej (WE), Europejskiego Stowarzyszenia Wolnego Handlu (EFTA) oraz stworzenie Środkowoeuropejskiego Porozumienia o Wolnym Handlu (CEFTA) musiały mieć wpływ na kształtowanie polskiego prawa. Ponadto duże znaczenie ma także rezultat Rundy Urugwajskiej Układu Ogólnego w Sprawie Ceł i Handlu (GATT) i stworzenie Światowej Organizacji Handlu (WTO). Największą wymowę wobec rozpoczęcia negocjacji o pełnym członkostwie we WE ma jednak Układ Stowarzyszeniowy z państwami piętnastki. W Układzie Europejskim podpisanym 16 grudnia 1991 roku unormowano problemy konkurencji między sygnatariuszami Układu.¹⁸ Jednym z przepisów, który ma najważniejsze znaczenie dla strony polskiej jest artykuł 68, który stanowi: *„Strony uznają, że istotnym warunkiem wstępnym integracji Polski ze Wspólnotą Europejską jest zbliżanie istniejącego i przyszłego ustawodawstwa Polski do ustawodawstwa istniejącego we Wspólnocie. Polska podejmie wszelkie starania w celu zapewnienia zgodności jej przyszłego ustawodawstwa z ustawodawstwem Wspólnoty”*. Kolejny artykuł wymienia dziedziny prawa, które Polska zobowiązała się dostosować. Wśród nich znajduje się także prawo konkurencji.

¹⁷ Zob. *Rządowy program rozwoju konkurencji w latach 1991 - 93*, Biuletyn Urzędu Antymonopolowego, Warszawa wrzesień 1993, s.9.

¹⁸ Układ Europejski zaczął obowiązywać od 1 stycznia 1994 roku. Do czasu jego wejścia w życie od 1 stycznia 1992 roku obowiązywała umowa przejściowa, w której zawarto wszystkie omówione przepisy.

Prawną podstawę ochrony wolnej konkurencji w handlu między Unią Europejską a Polską stanowi artykuł 63 oraz towarzyszące mu deklaracje. Uregulowano w nim zakres, zasady oraz tryb ochrony konkurencji w odniesieniu do przedsiębiorstw, a także kwestię pomocy publicznej. Zgodnie z niniejszym przepisem za niezgodne z właściwą realizacją Układu, o ile może mieć negatywny wpływ na handel między Polską a Wspólnotą jest:

- zapobieganie, ograniczanie lub zniekształcanie konkurencji;
- nadużywanie pozycji dominującej na rynku;
- stosowanie pomocy publicznej, która zniekształca lub grozi zniekształceniem konkurencji przez faworyzowanie niektórych przedsiębiorstw lub produkcji niektórych towarów.¹⁹

Warto w tym miejscu zauważyć, iż zapis ten jest odzwierciedleniem wspólnotowego prawa konkurencji (art. 85, 86, 92 Traktatu o Utworzeniu Wspólnoty Europejskiej), zaś stwierdzenie o negatywnym wpływie na handel wiąże się z tym, iż nie każde naruszenie prawa jest sprzeczne z niniejszym układem. Za takie zostaną uznane takie, które mają odczuwalny wpływ na stosunki handlowe między Polską a WE. Nie stosuje się tego przepisu do produktów objętych Traktatem Ustanawiającym Europejską Wspólnotę Węgla i Stali (EWWiS). W Protokole 2 w artykule 8 stwierdzono iż Polska w ciągu pierwszych pięciu lat od wejścia w życie Układu może udzielać (w wyjątkowych przypadkach) pomocy publicznej dla wyrobów stalowych w celach restrukturyzacji tego przemysłu. Również produkty rolnictwa i rybołówstwa objęte są oddzielnymi przepisami. Ponadto Polska zobowiązała się do poprawy ochrony własności intelektualnej, przemysłowej i handlowej, tak by w ciągu 5 lat od podpisania Układu doprowadzić do dostosowania prawa do reguł Wspólnoty.

6. ZWALCZANIE PRAKTYK MONOPOLISTYCZNYCH

Podstawą polskiego prawa przeciwdziałającego praktykom nadmiernej koncentracji – zarówno przedsiębiorstw, jak i produkcji – jest ustawa z dnia 24 lutego 1990 roku o przeciwdziałaniu praktykom

¹⁹ Por. Unia Europejska: *Integracja Polski z Unią Europejską*, Instytut Koniunktur i Cen Handlu Zagranicznego, Warszawa 1997, s.437

monopolistycznym.²⁰ W artykule 1 niniejszego dokumentu przedstawiono ogólny zarys celów ustawy.

„Ustawa reguluje zasady i tryb przeciwdziałania praktykom monopolistycznym podmiotów gospodarczych oraz ich związków, które wywołują lub mogą wywołać skutki na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, a także określa organy właściwe w tych sprawach”.

Ustawie podlegają także umowy zawierane z udziałem podmiotu mającego siedzibę za granicą, jeżeli wynikłe z nich skutki stosowania praktyk monopolistycznych wystąpią na obszarze RP.²¹

Rozdział drugi poświęcony jest praktykom monopolistycznym. Poprzez praktykę monopolistyczną w myśl art. 2, ust. 6 należy rozumieć pozycję podmiotu gospodarczego polegającą na tym, że podmiot ten nie spotyka się z konkurencją na rynku krajowym lub zagranicznym. W art. 4 zostały wyliczone zakazane praktyki, przy czym nie mają one charakteru zamkniętego. Ustawodawca do praktyk monopolistycznych zaliczył porozumienia polegające w szczególności na:

- ustalaniu bezpośrednio lub pośrednio, cen oraz zasad ich kształtowania między konkurentami w stosunkach z osobami trzecimi,
- podziale rynku według kryteriów terytorialnych, asortymentowych lub podmiotowych,
- ustaleniu lub ograniczeniu wielkości produkcji, sprzedaży lub skupu towarów,
- ograniczaniu dostępu do rynku lub eliminowaniu podmiotów gospodarczych nie objętych porozumieniem,
- ustaleniu przez konkurentów lub ich związki warunków umów zawieranych z osobami trzecimi.

Istotą praktyki monopolistycznej jest ograniczenie samodzielności kontrahentów, konkurentów i konsumentów, wymuszające ich uczestnictwo w obrocie na zasadach mniej korzystnych, niż by to miało miejsce w warunkach wolnej konkurencji, przez podmiot gospodarczy lub grupę takich podmiotów albo związek podmiotów gospodarczych w następstwie niezgodnego z prawem nadużycia siły rynkowej, jaką daje pozycja zajmowana na rynku. Ograniczenie samodzielności uczestnika

²⁰ Tekst jednolity: Dz. U. Z 1995 r. Nr 80, poz. 405; zm: z 1996 r. Nr 106, poz. 496.

²¹ *Praktyki monopolistyczne, orzecznictwo*, Wydawnictwo Prawnicze „LEX”, Gdańsk 1996, s.12, Wyrok Sądu Antymonopolowego, 24.01.1991, XV Amr 19/90 Wokanda 1992 nr 5.

rynku, nie będące jednak następstwem dominacji rynkowej (która ma swoje źródło w wysokim udziale w rynku, czy też zawarciem porozumienia monopolistycznego) nie ma charakteru praktyki monopolistycznej.²²

Praktyką monopolistyczną jest także nadużywanie pozycji dominującej. Pod tym pojęciem rozumie się pozycję podmiotu gospodarczego polegającą na tym, że podmiot ten nie spotyka się z istotną konkurencją na rynku krajowym lub lokalnym; domniemywa się, że podmiot gospodarczy ma pozycję dominującą, jeżeli jego udział w rynku przekracza 40% (w początkowej wersji ustawy wystarczającym było przekroczenie 30% progu). Wymienione zostały następujące działania:

- przeciwdziałanie ukształtowaniu się warunków niezbędnych do powstania bądź rozwoju konkurencji;
- podział rynku według kryteriów terytorialnych, asortymentowych lub podmiotowych;
- sprzedaż towarów w sposób powodujący uprzywilejowanie niektórych podmiotów gospodarczych lub innych podmiotów;
- odmowę sprzedaży lub skupu, dyskryminującą niektóre podmioty gospodarcze przy braku alternatywnych źródeł zaopatrzenia lub zbytu;
- nieuczciwe oddziaływanie na kształtowanie cen, w tym cen odsprzedaży, oraz sprzedaż poniżej kosztów w celu eliminacji konkurencji;
- narzucanie nieuczciwych warunków umów, przynoszących podmiotowi gospodarczemu narzucającemu te warunki nieuzasadnione korzyści;
- uzależnianie zawarcia umowy od przyjęcia lub spełnienia przez drugą stronę innego świadczenia nie związanego z przedmiotem umowy, którego nie przyjęłaby lub nie spełniłaby mając zapewnioną możliwość wyboru;
- stwarzanie konsumentom uciążliwych warunków dochodzenia swoich spraw.

Na uwagę zasługuje fakt, iż przepisy artykułu 4 odnoszą się do działań grupowych, 5 zaś – do indywidualnych.

²² Zob. Stanisław Gronkowski: *Ustawa antymonopolowa w orzecznictwie*, Wydawnictwo C. H. Beck, Warszawa 1996, s.31, wyrok z 10. 05. 1993 r., XVII Amr 6/93 „Wokanda” 1993 nr 9.

Jeżeli jednak przedstawione w obu punktach ograniczenia nie powodują istotnego ograniczenia konkurencji, a są niezbędne ze względów techniczno - organizacyjnych lub ekonomicznych stosowanie ich nie jest zakazane. Praktyka taka nosi nazwę reguły rozsądku. Zawsze jednak za odstępianiem od tego zakazu muszą przemawiać szczególne względy, które formułowane są w postaci klauzul generalnych, odwołujących się do pewnych kategorii racjonalnych. Daje ona znaczny stopień swobody w dokonywaniu oceny, czy istnieją podstawy uzasadniające dopuszczenie danej praktyki rynkowej.²³ Ustawodawca nie przewidział jednak możliwości ubiegania się o wyłączenia grupowe, a także przed rozpoczęciem działalności gospodarczej. Stosowana jest jedynie w indywidualnych sprawach i tylko wtedy, gdy powoła się na nią podmiot przeciwko któremu toczy się postępowanie. W Polsce reguła rozsądku jest stosowana przez organy powołane do ochrony konkurencji. Ustawa o przeciwdziałaniu praktykom monopolistycznym nie powinna hamować przedsiębiorczości podmiotów gospodarczych w zakresie inwestowania, zwłaszcza w dziedzinach ważnych ze społecznego punktu widzenia. Inwestując znaczne środki finansowe w przedsięwzięcia gospodarcze, podmioty te są niejednokrotnie w gorszej sytuacji konkurencyjnej wobec tych, które ryzykują swój majątek w niewielkim tylko zakresie. Przepis ustawy poprzez dopuszczenie do ograniczenia konkurencji w niewielkim zakresie, powinien niwelować te różnice ryzyka prowadzenia działalności gospodarczej.²⁴ Ustawa zakazuje ponadto działalności mającej na celu pobieranie zbyt wygórowanych cen za swoje produkty (bądź zbyt niskich cen w skupie) poprzez sztuczne zwiększenie popytu na dane dobro (np. ograniczanie mimo posiadanych możliwości wielkości produkcji lub wstrzymania sprzedaży co nieuchronnie prowadzi do wzrostu cen).

Do ochrony prawa, ustanowionego powyższą ustawą, powołany został nowy organ, nie mający swego odpowiednika w PRL. Był nim Urząd Antymonopolowy, którego zadania od 1 października 1996 roku realizuje Prezes Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów. Jest centralnym organem administracji rządowej podległym Radzie Ministrów. Prezes wykonuje określone zadania przy pomocy Urzędu Ochrony

²³ Ewa Wojtaszek: *Reguła rozsądku w prawie konkurencji Polski i Wspólnoty Europejskiej*, w: *Polska w Unii Europejskiej, perspektywy, warunki, szanse i zagrożenia*, Towarzystwo Naukowe Organizacji i Kierowania, Toruń 1997, s. 169.

²⁴ Stanisław Gronowski, *op. cit.*, s. 52, Wyrok z 27.10.1992 r., XVII Amr 15/92 „Wokanda” 1993 nr 2.

Konkurencji i Konsumentów.²⁵ Składa się on z centrali mieszczącej się w Warszawie oraz 9 delegatur regionalnych w Bydgoszczy, Gdańsku, Lublinie, Łodzi, Katowicach, Krakowie, Poznaniu, Wrocławiu i Warszawie.²⁶ UOKiK jako centralny organ administracji państwowej jest podległy Radzie Ministrów. Jego kompetencje uregulowane są w artykułach 17 - 21. Do najważniejszych zadań UOKiK należy zaliczyć:

- sprawowanie kontroli nad przestrzeganiem niniejszej ustawy;
- badanie kształtowania się cen w warunkach ograniczenia konkurencji;
- wydawanie decyzji w sprawach przeciwdziałania praktykom monopolistycznym, kształtowanie struktur organizacyjnych podmiotów gospodarczych oraz decyzji określających odpowiedzialność podmiotów za stosowanie tych praktyk;
- prowadzenie rejestru podmiotów gospodarczych, których udział w rynku przekracza 80% oraz prowadzenie badań stanu koncentracji gospodarki;
- przygotowywanie rządowych projektów polityki rozwoju konkurencji oraz opracowywanie lub opiniowanie projektów aktów prawnych dotyczących praktyk monopolistycznych, oraz praktyk jej powstawania.

UOKiK ma bardzo szerokie kompetencje w kontroli poszczególnych podmiotów gospodarczych, dotyczących zarówno kontroli dokumentów przedsiębiorstwa, zbierania dowodów jak i stosowania sankcji karnych. W razie stwierdzenia praktyk monopolistycznych może on wydać decyzję zakazującą tę działalność, a także określić warunki ich zaniechania. W przypadku stosowania przez monopolistę zbyt wysokich cen może wydać decyzję o ich obniżeniu oraz określić czas jej obowiązywania i warunki jej zmiany. Może także wydać decyzję zakazującą wykonywania porozumienia, które godzi w interes podmiotów gospodarczych lub konsumenta. Wszyscy, którzy nie zgadzają się z werdyktem UOKiK mogą zaskarżyć decyzję do Sądu Wojewódzkiego w Warszawie w terminie 14 dni od dnia doręczenia decyzji. Postępowanie administracyjne może być wszczęte z urzędu lub na wniosek uprawnionego. Do tej grupy można zaliczyć:

²⁵ Urząd Ochrony Konkurencji i Konsumentów - UOKiK

²⁶ *Sprawozdanie z działalności Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów w 1996 roku*, Warszawa 1997, s.1 - 2.

- podmioty gospodarcze, których interes został lub może być naruszony przez praktykę monopolistyczną, oraz związki takich podmiotów gospodarczych;
- organy kontroli państwowej i społecznej;
- organizacje społeczne, do których zadań statutowych należy ochrona interesów konsumentów;
- organy gmin.

Każdy podmiot gospodarczy wykazujący zamiar łączenia, czego skutkiem mogłoby być naruszenie ustawy o przeciwdziałaniu praktykom monopolistycznym ma obowiązek zgłoszenia tego faktu UOKiK. Obowiązkowi zgłoszenia podlegają podmioty gospodarcze których łączna wartość sprzedaży w poprzedzającym roku kalendarzowym przekracza 5 mln. ECU. Kwota ta jest także bazową w przypadku objęcia lub nabycia przez przedsiębiorstwo lub instytucje finansowe, dla których obrót papierami wartościowymi jest przedmiotem działalności gospodarczej akcji lub udziałów innego podmiotu gospodarczego powodującego osiągnięcie lub przekroczenie 10, 25, 33 lub 50% głosów na walnym zgromadzeniu lub zgromadzeniu wspólników²⁷; objęcia przez tę samą osobę funkcji dyrektora, wicedyrektora, członka zarządu, rady nadzorczej oraz komisji rewizyjnej, a także głównego księgowego w konkurujących ze sobą podmiotach gospodarczych; przejęcia w inny sposób, bezpośrednio lub pośrednio kontroli nad innym podmiotem gospodarczym. Obowiązkowi zgłoszenia podlega także nabycie lub przejęcie jednorazowe lub wielokrotne w ciągu 12 miesięcy zorganizowanej części mienia innego podmiotu gospodarczego, jeżeli wartość tego mienia przekracza 2 mln. ECU²⁸. W przypadku łączenia banków obowiązek ten spoczywa jedynie w przypadku, gdy łączna wartość ich funduszy własnych przekracza 50 mln. ECU.²⁹

Naruszenie ustawy zarówno poprzez stosowanie praktyk monopolistycznych, niedopełnienia obowiązku poinformowania UOKiK o łączeniu podmiotów gospodarczych, jak też niewykonywania jego poleceń może spowodować dość drastyczne sankcje finansowe. By je zastosować - zarzut stosowania praktyk monopolistycznych musi być udowodniony.

²⁷W przypadku chęci zbycia akcji przez instytucję finansową przed upływem roku od dnia zakupu z równoczesnym niewykorzystaniem praw wynikających z ich posiadania (poza prawem do dywidendy) - zgłoszenie nie obowiązuje.

²⁸ Nie obowiązuje w przypadku akcji dopuszczonych do obrotu publicznego.

²⁹ Wartość ECU podlega przeliczeniu na złote według kursu kupna walut ogłaszanego przez NBP.

Ciężar dowodu spoczywa na uprawnionym wszczęcia postępowania administracyjnego, zaś dla spraw wszczynanych z urzędu – na UOKiK.³⁰ Nadużywanie pozycji monopolistycznej, bądź dominującej może zostać ukarane karą pieniężną płatną do budżetu państwa w wysokości 15% przychodu danego podmiotu gospodarczego. Taka sama wysokość może zostać zasądzona gdy podmioty po połączeniu rozpoczęły wspólną działalność gospodarczą, mimo nie otrzymania zawiadomienia Urzędu o braku zastrzeżeń, a także w przypadku wykonywania prawa z nabycia akcji lub udziałów przez instytucję finansową, która nie miała obowiązku informowania o ich nabyciu organu antymonopolowego i zobowiązała się do ich zbycia w ciągu roku. UOKiK może w drodze decyzji nałożyć na podmiot gospodarczy karę w wysokości 1% przychodu za każdy rozpoczęty miesiąc niedopełnienia obowiązku zgłoszenia łączenia przedsiębiorstw, posiadania akcji lub udziałów powyżej roku mimo zobowiązania się do ich zbycia, a także w wypadku niewykonania decyzji lub wyroku UOKiK. Może także zostać nałożona kara na osobę, która nie wywiązała się z obowiązku zgłoszenia połączenia przedsiębiorstw lub nabycia akcji, nie wykonywania wyroków lub decyzji sądów jak też za nieudzielanie lub nierzetelne udzielanie danych i informacji.

W tym miejscu warto odwołać się do zupełnie odmiennej sytuacji. W myśl artykułu 12 ust. 1 przedsiębiorstwa państwowe i spółdzielnie oraz spółki prawa handlowego posiadająca pozycję dominującą na rynku mogą ulec podziałowi lub rozwiązaniu, jeżeli trwale ograniczają konkurencję lub warunki jej powstawania. Przed wydaniem takiej decyzji UOKiK musi zasięgnąć opinii organu założycielskiego lub organu reprezentującego Skarb Państwa.

W razie stwierdzenia pozycji dominującej UOKiK na rynku może wydać decyzję o ograniczeniu jego działalności gospodarczej określając warunki i termin tego ograniczenia. W przypadku niewykonania decyzji przez organ podmiotu gospodarczego może zostać nałożona kara w wysokości 1 - 10% przychodu. Realizując statutowe zadania Urząd m.in. prowadzi badania stanu koncentracji gospodarki i badania kształtowania cen w warunkach ograniczenia konkurencji. Urząd wszczyna postępowanie wyjaśniające w takich przypadkach, gdy decyzje lub działania podmiotu gospodarczego wskazują, że mogą one być uznane za praktyki monopolistyczne. Postępowanie wyjaśniające rozpoczynane jest także na wniosek osób fizycznych lub innych podmiotów gospodarczych,

³⁰ S. Gronkowski, *op. cit.*, s.33, Wyrok z 10. 09. 1992 r., XVII Amr 15/92, „Wokanda” 1993, nr 2.

jeśli uznają one, że zachowanie określonego podmiotu w sprawach bezpośrednio ich dotyczących noszą znamiona zakazanych praktyk monopolistycznych. Jeżeli potwierdzą się stawiane zarzuty jest podstawa do wszczęcia postępowania sformalizowanego. W przeciwnym wypadku jest ono umarzane. W 1996 roku wszczętych zostało 520 postępowań wyjaśniających i 94 postępowania sformalizowane.³¹ W tym samym okresie zakończono 192 postępowania sformalizowane, stwierdzono stosowanie praktyki monopolistycznej w 80 przypadkach, nie stwierdzono w 66, 43 sprawy umorzono, a w 3 przypadkach zatwierdzono ugodę.³²

7. PRZECIWDZIAŁANIE NIEUCZCIWEJ KONKURENCJI

16 kwietnia 1993 roku została uchwalona ustawa o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji.³³ Zastąpiła ona nieprzystającą już do nowej rzeczywistości ustawę obowiązującą od 1926 roku. Artykuł 1 ustala cele, które stawia przed sobą nowy akt prawny. Stanowi on:

„Ustawa reguluje zapobieganie i zwalczanie nieuczciwej konkurencji w działalności gospodarczej, w szczególności produkcji przemysłowej i rolniej, budownictwie, handlu i usługach - w interesie publicznym, przedsiębiorców oraz klientów, a zwłaszcza konsumentów.”

Prawo to obowiązuje wszystkie podmioty gospodarcze, niezależnie od ich formy. Jedynym warunkiem jest uczestniczenie w działalności gospodarczej. Art. 3 ust. 1 definiuje czyn nieuczciwej konkurencji. Wg ustawy jest to działanie sprzeczne z prawem lub dobrymi obyczajami, jeżeli zagraża lub narusza interes innego przedsiębiorcy lub konsumenta. W dalszej jej części w sposób bardzo szczegółowy przedstawione zostały czyny nieuczciwej konkurencji. Można je podzielić na kilka grup.

Do pierwszej z nich można zaliczyć działania związane bezpośrednio z oferowanym produktem. Dotyczy to sytuacji, w których znaczna liczba konsumentów³⁴ może zostać wprowadzona w błąd poprzez:

- oznaczenie przedsiębiorstwa w sposób charakterystyczny dla innego podmiotu gospodarczego, np. poprzez używanie jego firmy, nazwy, godła, skrótu literowego, itp.;

³¹ Zob. *Sprawozdanie z działalności Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów w 1996 roku*, Warszawa 1997, s.4.

³² *Ibidem*, s.6.

³³ Dz. U. Nr 47, poz. 211.

³⁴ Za znaczną liczbę konsumentów uznaje się w większości przypadków wskaźnik 10% wprowadzonych w błąd.

- opatrywanie towarów lub usług w fałszywe oznaczenie geograficzne wskazujące bezpośrednio lub pośrednio na miejsce wytworzenia, albo używanie takiego oznaczenia w działalności handlowej, reklamie, itp. W przypadku gdy dany towar lub usługa w miejscu pochodzenia korzysta z ochrony ze względu na szczególne cechy lub właściwości zakazane jest używanie tego terminu nawet z dodatkiem „rodzaj”, „typ”, „metoda” lub równoznacznym. Zakaz takich działań stał się pretekstem do uchwalenia ustawy z 1926 roku. W uchwalonym przez Polskę traktacie handlowym Francja zażądała, by nie wolno było używać w Polsce dla oznaczania win i napojów alkoholowych takich nazw regionalnych jak Cognac, Champagne, itp. Nie wolno było używać nazw miejscowości czy okręgów nawet jeżeli, gdy nazwa ta stała się rodzajową w Polsce lub producent zamieścił wskazówki co do pochodzenia towaru;³⁵
- oznaczenie towarów lub usług albo jego brak, które może wprowadzić w błąd co do pochodzenia, ilości, jakości, składników, możliwości zastosowania, naprawy, konserwacji lub innych istotnych cech towarów lub usług, a także zatajenie ryzyka, jakie wiąże się z korzystaniem z nich. Jeżeli istnieje wymóg by nazwa przedsiębiorstwa powiązana była z nazwiskiem przedsiębiorcy, a już inny podmiot używa tej nazwy, na rozpoczynającym działalność spoczywa wymóg podjęcia środków, uniemożliwiających wprowadzenia w błąd osób trzecich.;
- czynem nieuczciwej konkurencji jest naśladowanie gotowego produktu, polegające na tym, że przy pomocy technicznych środków reprodukcji jest kopiowana zewnętrzna postać produktu, jeżeli może wprowadzić w błąd klientów co do tożsamości producenta lub produktu. W tym wypadku karane jest nie naśladowanie cech funkcjonalnych produktu - budowy, konstrukcji czy użyteczności produktu lecz kopiowanie jego zewnętrznej postaci, tylko ze względu na te cechy, które mogą być dostępne tylko za pomocą wzroku.³⁶

Do drugiej grupy należy zaliczyć działania, dotyczące pracowników przedsiębiorstw. Ustawa za czyn nieuczciwej konkurencji określa przekazanie, ujawnienie lub wykorzystanie cudzych informacji

³⁵ Z motywów ustawy o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji z 2.08.1926 (art. 4)

³⁶ Szerzej: M. Mozgawa, *op. cit.*, s.46.

stanowiących tajemnicę przedsiębiorstwa³⁷ albo ich nabycie od osoby nieuprawnionej, jeżeli zagraża istotnym interesom przedsiębiorcy. Tajemnicy przedsiębiorstwa powinna przestrzegać również osoba która przestała świadczyć pracę przez okres trzech lat, chyba że określone przepisy stanowią inaczej. Do grupy tej należy zaliczyć także nakłanianie pracowników lub klientów do niewykonywania lub nienależytego wykonywania obowiązków pracowniczych albo innych obowiązków umownych, do rozwiązania umowy w celu przysporzenia korzyści sobie lub osobom trzecim albo szkodenia przedsiębiorcy. Działania takie mogą mieć bardzo negatywne skutki dla przedsiębiorcy. Wyjawienie tajemnic przedsiębiorstwa może oznaczać utratę dotychczasowej przewagi nad konkurencją. Znajomość procesów technologicznych oraz strategii rozwoju jest dla konkurenta jednym z najważniejszych znamion osiągnięcia sukcesu gospodarczego. Taki sam cel może osiągnąć poprzez np. nakłonienie pracowników do nienależytego wykonywania obowiązków. Nawet nieznaczne naruszenie procesu technologicznego może spowodować ogromną szkodę dla producenta poprzez wytworzenie produktu nie spełniającego określonych norm lub utratę zaufania klientów ze względu na niską jakość towaru.

Pozostałe bariery można zaliczyć do ostatniej grupy. Czynem nieuczciwej konkurencji jest rozpowszechnianie nieprawdziwych lub wprowadzających w błąd wiadomości w celu uzyskania korzyści lub wyrządzenia szkody innemu przedsiębiorcy lub przedsiębiorstwu, – utrudnianie innym przedsiębiorcom dostępu do rynku. W praktyce może ono przyjąć formę zróżnicowania warunków umów w zakresie cen i elementów związanych z ceną (warunki płatności, kredytowe, rabaty), jak też nieuzasadnionego odrzucenia ofert (odmowa współpracy, zawarcia lub kontynuacji umowy). Działania te będą uznane za czyn nieuczciwej konkurencji dopiero po dokładnej analizie ekonomicznej. Może to nastąpić jedynie w wypadku, gdy zostaną one uznane za nieuzasadnione.^{38,39}

³⁷ Tajemnica przedsiębiorstwa – nie ujawnione do wiadomości publicznej informacje techniczne, technologiczne, handlowe lub organizacyjne przedsiębiorstwa, co do których przedsiębiorca podjął niezbędne działania w celu zachowania ich poufności.

³⁸ Kodeks cywilny (art. 353¹) daje możliwość swobodnego kształtowania umów (byle jego treść lub cel nie sprzeciwiały się właściwości stosunków, ustawie ani zasadom współżycia społecznego). Dlatego też w wielu przypadkach sąd nie orzeka, że był to czyn nieuczciwej konkurencji.

³⁹ Zob. Jan Olszewski: *Nieuczciwa konkurencja*, „Infor”, Warszawa 1995, s.80.

Ostatnim zagadnieniem wymagającym szerszego omówienia jest sprzeczna z prawem reklama. Ustawa o przeciwdziałaniu nieuczciwej konkurencji nie zawiera definicji reklamy. Można ją jednak znaleźć w dyrektywie WE z 1984 roku w sprawie ujednoczenia przepisów prawnych i administracyjnych państw - członków dotyczących reklamy wprowadzającej w błąd. Dyrektywa definiuje reklamę jako każdą „wypowiedź towarzyszącą wykonywaniu działalności handlowej, przemysłowej, rzemieślniczej albo wykonywaniu wolnego zawodu w celu zwiększenia zbytu towarów lub rozszerzenia świadczenia usług łącznie z nieruchomościami, prawami i zobowiązaniami”. Reklamą wprowadzającą w błąd jest każda reklama, „która w dowolny sposób - łącznie ze sposobem jej przedstawienia - wprowadza w błąd osoby, do których jest kierowana lub do których dociera i która ze względu na swój charakter może wywierać wpływ na decyzje ekonomiczne tych osób lub która z tych powodów szkodzi lub może szkodzić konkurencji.”⁴⁰ W zakresie reklamy do czynów nieuczciwej konkurencji można zaliczyć:

- reklamę sprzeczną z prawem, dobrymi obyczajami lub uchybiającą godności człowieka. Reklamą sprzeczną z dobrymi obyczajami lub uchybiającą godności człowieka wg R. Skubisza można nazwać taką, która zawiera „wszystkie przypadki używania w reklamie wyrazów, rysunków, ilustracji, itd., uznawanych za obraźliwe lub nieprzyzwoite, jak również eksponowanie nędzy, ponizienia, cierpienia człowieka, wykorzystywanie symboli religijnych w sposób, który narusza uczucia religijne osób wierzących”⁴¹;
- wprowadzającą klienta w błąd i mogąca przez to wpłynąć na jego decyzję co do nabycia towaru lub usługi. Reklamy bardzo często atakują potencjalnego klienta określeniami „najlepszy”, „najtańszy”, itp. Orzecznictwo niemieckie (na tle podobnej do polskiej ustawy) nie zezwala na posługiwanie się takimi sloganami⁴²;
- odwołującą się do uczuć klientów przez wywoływanie lęku, wykorzystywanie przesądów lub łatwowierności dzieci. Odwoływanie się do uczuć klientów stanowi w istocie presję

⁴⁰ Ryszard Skubisz, *Polskie prawo o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji*, „Państwo i Prawo” 1996, nr 4, s.94.

⁴¹ Z. Mozgawa, *op. cit.*, s.86.

⁴² Zob. Piotr Ambroziewicz: *Od sprzecznej z prawem do porównawczej*, „Prawo i Życie” 1994 nr 38, s.III dod.

- psychiczną, wywieraną przy podejmowaniu decyzji o zakupie, a w rezultacie jest ograniczeniem swobody podejmowania tej decyzji⁴³;
- wypowiedź, która, zachęcając do nabywania towarów lub usług, sprawia wrażenie neutralnej informacji Z tego typu reklamą mamy do czynienia wówczas, gdy zachęca do nabywania jakichś dóbr lub usług poprzez informację sprawiającą wrażenie neutralnej. Ktoś, komu pozornie na tym nie zależy „informuje” o zaletach produktu, usługi, itp. W takim wypadku należy wyraźnie zaznaczyć, które treści przekazywanych informacji mają charakter reklamy.⁴⁴;
 - która stanowi istotną ingerencję w sferę prywatności, w szczególności przez uciążliwe dla klientów nagabywanie w miejscach publicznych, przesyłanie na koszt klienta nie zamówionych towarów lub nadużywanie technicznych środków przekazu informacji;
 - reklama porównawcza, chyba że zawiera informacje prawdziwe i użyteczne dla klienta.

W przypadku, gdy dokonany został czyn nieuczciwej konkurencji poszkodowany przedsiębiorca może żądać: zaniechania niedozwolonych działań; usunięcia ich skutków; złożenia jednokrotnego lub wielokrotnego oświadczenia odpowiedniej treści i w odpowiedniej formie; naprawienia wyrządzonej szkody; wydania bezpodstawnie uzyskanych korzyści. Sąd może też orzec o wyrobach, ich opakowaniach, materiałach reklamowych i innych przedmiotach bezpośrednio związanych z popełnieniem czynu nieuczciwej konkurencji. Z roszczeniem należy wystąpić w okresie trzech lat od dnia zaistnienia naruszenia. Z wnioskiem mogą wystąpić krajowe lub regionalne organizacje, których celem jest których celem jest ochrona interesów konsumentów lub przedsiębiorców oraz Prezes Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów. Przedsiębiorca którego interes został zagrożony lub naruszony, może wnieść o wydanie zarządzenia tymczasowego także do sądu, który po rozpoznaniu sprawy podejmuje odpowiednie środki przeciwdziałające nieuczciwej konkurencji. Ustawodawca określił także przepisy karne. Ujawnienie tajemnicy przedsiębiorstwa, uzyskanie bezprawnych informacji w celu ujawnienia jej innej osobie lub wykorzystania we własnej działalności gospodarczej podlega karze pozbawienia wolności do lat 2, ograniczenia wolności lub grzywny. Takim samym wymiarem kary zagrożona jest osoba wprowadzająca do obrotu skopiowane produkty, stwarzające możliwość

⁴³ Szerzej: Z. Mozgawa, *op. cit.*, s.86.

⁴⁴ P. Ambroziewicz, *op. cit.*, s.III dod.

wprowadzenia w błąd klientów co do tożsamości przedsiębiorcy lub produktu i narażające na szkodę producenta. Kara aresztu lub grzywny może być zasądzona za brak lub fałszywe oznaczenie towaru lub usługi, rozpowszechnianie nieprawdziwych lub wprowadzających w błąd informacji o przedsiębiorstwie (dotyczące osób kierujących przedsiębiorstwem, wytwarzanych towarów lub usług, sytuacji gospodarczej lub prawnej) w celu szkodenia przedsiębiorcy.

Obie przedstawione ustawy nie wyczerpują zagadnień dotyczących istnienia i funkcjonowania gospodarki. Niekoniecznie muszą to być czyny nieuczciwej konkurencji lub praktyki monopolistyczne. Prawodawstwo polskie zawiera także pojęcie zakazu konkurencji, które jest unormowane osobnymi aktami prawnymi. Zakazy nieuczciwych działań w działalności gospodarczej zawarte są także w następujących ustawach: z 26 lutego 1982 o cenach, z 10 października 1991 o środkach farmaceutycznych, materiałach medycznych, hurtowniach i nadzorze farmaceutycznym, z 26 stycznia 1984 Prawo prasowe, z 22 marca 1991 - Prawo o publicznym obrocie papierami wartościowymi i funduszach powierniczych, z 29 grudnia 1992 roku o radiofonii i telewizji, z 26 października 1982 roku o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi, z 29 lipca 1992 roku o grach losowych i zakładach wzajemnych, z 18 listopada 1995 roku o ochronie zdrowia przed następstwami używania tytoniu oraz wyrobów tytoniowych, a także w kodeksie karnym i kodeksie wykroczeń.⁴⁵

8. PODSUMOWANIE

Polskie prawo antymonopolowe oraz zwalczające nieuczciwą konkurencję przeszło w ciągu ostatnich 10 lat ogromne przeobrażenie. Zmiana systemu politycznego i gospodarczego wymusiła zmianę prawodawstwa dostosowującego go do obecnej rzeczywistości. W niniejszym opracowaniu przedstawiona została w sposób chronologiczny metamorfoza prawa dokonująca się w sposób bardzo stopniowy w ciągu długiego okresu czasu. W okresie PRL istnienie niniejszych przepisów nie było konieczne, było wręcz sprzeczne z funkcjonowaniem gospodarki nakazowo - rozdzielczej. Funkcjonowała wówczas jedynie ustawa z 1926 roku o przeciwdziałaniu nieuczciwej konkurencji - istniała lecz w praktyce nie była stosowana. Ponadto jej przepisy dotyczące odpowiedzialności karno - prawnej zostały uchylone. Dopiero w II połowie lat

⁴⁵ R. Skubisz, *op. cit.*, s.88.

osiemdziesiątych stworzono przesłanki do rozwoju konkurencji. W 1987 roku uchwalono ustawę o przeciwdziałaniu praktykom monopolistycznym w gospodarce narodowej, przełomem zaś można określać moment wejścia w życie ustawy o działalności gospodarczej z 1988 roku, umożliwiające równoprawną działalność gospodarczą bez względu na podmiot ją prowadzący. Gwałtowny rozwój gospodarki rynkowej oraz demopolizacja części gospodarki na początku lat dziewięćdziesiątych możliwa była w dużej mierze dzięki ustawie z 1990 roku o przeciwdziałaniu praktykom monopolistycznym oraz uchwalonej trzy lata później o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji. Bardzo ważną rolę w modyfikacji prawa pełnią założenia Traktatu Europejskiego, na mocy którego Polska zobowiązała się do zapewnienia zgodności jej ustawodawstwa z ustawodawstwem Wspólnoty. Budowa gospodarki rynkowej, wysoki stopień jej zmonopolizowania wskazują, iż proces tworzenia prawa konkurencji w Polsce nie został jeszcze zakończony i należy oczekiwać dalszych jego zmian.